

ALEKSANDER CYWIŃSKI
Uniwersytet Szczeciński

EGLANTYNE JEBB I JEJ WKŁAD W ROZWÓJ PRAW DZIECKA

WPROWADZENIE

W niniejszym tekście chciałbym przybliżyć środowisku pedagogów postać Eglantyne Jebb. Podjęcie tematyki związanej z tą postacią jest próbą nawiązania do tematu Letniej Szkoły z 2013 roku. Motywem przewodnim Szkoły było zdanie: „Między sferą publiczną a sferą prywatną”. Organizatorzy wskazywali na następujące zagadnienia: „*Istota i typologia partycypacji obywatelskiej – od rytualnej partycypacji do realnej władzy. [...] Jak możliwe jest budowanie realnego poczucia wspólnotowości w zglobalizowanym świecie?*”¹.

W swoim wystąpieniu pt. „Między sferą publiczną a sferą prywatną na gruncie prawa rodzinnego – interes społeczny a dobro dziecka” wygłoszonym podczas Letniej Szkoły pytałem o relacje pomiędzy następującymi pojęciami: „dobro dziecka” i „interes społeczny”. Zgodnie z art. 95 § 3 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny. Stawiałem następującą tezę: zasadne jest postrzeganie relacji pomiędzy omawianymi pojęciami w kontekście dysjunkcji, dając absolutny prymat dobru dziecka, a w konsekwencji postulowałem wykreślenie zapisu dotyczącego interesu społecznego z Kodeksu.

Sądzę, że postać Eglantyne Jebb w sposób szczególnie odpowiada na powyższe pytania sformułowane przez organizatorów Szkoły, a ona sama jednoznacznie opowiada się za prymatem prawa jednostki, w szczególności dziecka, nad interesem ogółu. Tym samym, przypatrując się jej dziełu i pisząc o niej niejako przedłużam własne wystąpienie, wygłoszone podczas Letniej Szkoły. Bo wiem w moim odczuciu to, co robiła E. Jebb było ucieleśnieniem powyższego. Obok Janusza Korczaka wydaje się być ona pionierką postrzegania małych dzieci jako pełnoprawnych podmiotów życia prywatnego i publicznego. W poczet jej najważniejszych dokonań należy zaliczyć: wydanie w 1906 roku książki pt. *Cambridge: A Brief Study in Social Questions*, założenie w 1919 roku jednej z najpotężniejszych organizacji pozarządowych – Save the Children oraz walkę na forum publicznym o prawa dziecka. Zwieńczeniem tej walki było uchwalenie

¹ <http://www.lsmp.dsw.edu.pl> [dostęp: 07.08.2014 r.].

przez Ligę Narodów w 1924 roku Deklaracji Praw Dziecka. Znaczenie owego aktu prawnego polega na tym, że: „[...] przyjęta przez Ligę Narodów, była pierwszym dokumentem dotyczącym praw człowieka uchwalonym przez ponadnarodową organizację zrzeszającą państwa – strony i poprzedzającą o 35 lat światową Deklarację Praw Dziecka. Deklaracja z 1924 roku była jedynie niewiążącą prawnie rezolucją Ligi Narodów, jednakże przyniosła określone moralne wskazania”².

Zwrócić należy uwagę na to, że w piśmiennictwie polskim informacje dotyczące Eglantyne Jebb pojawiały się do tej pory rzadko. Najszerzej wspominał o niej w 1988 roku Marian Balcerek w książce „Międzynarodowa ochrona dziecka”³. Prawdopodobnie ostatnim tekstem, nie licząc autorstwa niżej podpisanego⁴, jest artykuł Jordiego Cotsa „Eglantyne Jebb i Deklaracja Genewska”⁵. Z noty biograficznej wynika jednak, że autor był rzecznikiem praw dziecka w Katalonii, a samo pismo, w którym praca się ukazała – „Dzieci w Europie” to czasopismo o międzynarodowym charakterze (wydawane w 15 krajach i 14 językach). Nadto i w piśmiennictwie anglojęzycznym E. Jebb wydaje się być postacią pomijaną. Jako uzasadnienie dla tej tezy może posłużyć fakt, że w „Encyclopedia Of Human Rights” Edwarda Lawsons nie ma ona swojego hasła, takie zaś posiada Janusz Korczak⁶. W internetowym wydaniu Encyklopedii Brytannica, E. Jebb nie jest poświęcona samodzielna nota. Wymieniona jest ona w kontekście organizacji Save the Children. Wskazano na nią i jej siostrę Dorothy Buxton jako na założycielki oraz wyróżniono ją jako twórczynię Deklaracji Praw Dziecka. Co istotne, w hasle uchwycono znaczenie tego aktu prawnego jako podstawy dla przyjętej przez ONZ w 1959 roku Deklaracji oraz dla Konwencji Praw Dziecka z 1989 roku⁷. Zestawiając obie te postaci (Korczak i Jebb) dzięki użyciu najpopularniejszej z wyszukiwarek internetowych, Google, dowiadujemy się, że wpisując hasło: „Janusz Korczak” otrzymujemy około 1 110 000 wyników, natomiast wpisując hasło: „Eglantyne Jebb” około 30 700 wyników⁸.

Uzupełniając informacje dotyczące związków pomiędzy Januszem Korczakiem a Eglantyne Jebb, należy wskazać, że Korczak po lekturze Deklaracji Praw

² T. Buck, A.A. Gillespie, L. Ross, S. Sargent, *International child law*, London and New York 2011, s. 89. Podobnie, jako najwcześniejszy dokument o wymiarze międzynarodowym, który poprzedza Konwencję Prawa Dziecka wymienia Sara Dillon w: *International children's rights*, Durham 2010, s. 5.

³ M. Balcerek, *Międzynarodowa ochrona dziecka*, Warszawa 1988, s. 78–85. Ponadto o E. Jebb wspomina: A. Łopatka, *Dziecko: jego prawa człowieka*, Warszawa 2000, s. 10; E. Kantowicz, *Ochrona praw dziecka: w kontekście działalności UNICEF*, Toruń 2000, s. 22–23.

⁴ A. Cywiński, *Stosunki pomiędzy rodzicami i dziećmi w perspektywie historyczno-prawnej*, Proba 2014, nr I, s. 163–166.

⁵ J. Cots, *Eglantyne Jebb i Deklaracja Genewska*, *Dzieci w Europie* 2010, nr 17 (5), <http://www.frd.org.pl/dzieciweuropie/dwe17.pdf> [dostęp: 08.08.2014 r.].

⁶ E. Lawson, *Encyclopedia Of Human Rights*, Washington 1996, s. 943.

⁷ <http://www.britannica.com/Ebchecked/topic/525728/Save-the-Children> [dostęp: 09.08.2014 r.].

⁸ Sprawdzenia dokonano w dniu 09.08.2014 r.

Dziecka z 1924 roku formułował następujące zarzuty: „Prawodawcy genewscy pomieszczyli obowiązki i prawa; ton deklaracji jest perswazją, nie żądaniem”⁹. 18 września 2012 roku, podczas wykładu, który miał miejsce na XXVI Letniej Szkoły Młodych Pedagogów w Supraślu, prof. Jadwiga Bińczycka została zapytana o relację Starego Doktora z E. Jebb. Pani Profesor oświadczyła, że poza przytoczonym powyżej zdaniem nie przypomina sobie innej wypowiedzi Korczaka dotyczącej wprost lub pośrednio Jebb.

Zrozumiałe jest, że E. Jebb jako współzałożycielka (wraz z siostrą) Save the Children jest wymieniana przede wszystkim w materiałach organizacji dostępnych w Internecie¹⁰. Upamiętniając 75-lecie istnienia organizacji w USA, w pamiątkowej broszurze napisano: „Eglantyne Jebb założyła fundusz Save the Children w 1919 celem pomocy dzieciom żyjącym w zniszczonej wojną Europie Środkowej. Powiedziała: *Nie możemy opuścić bezbronnych dzieci narażonych na moralne zepsucie lub fizyczną ruinę oraz: Nie możemy ryzykować, że będą płakać, głodować, rozpaczać i umierać, ponieważ nie wyciągnięto ręki, by im pomóc. Powinniśmy wprowadzić na świecie porządek. Musimy rozwijać potężną organizację międzynarodową Save the Children, która będzie prowadziła swoją działalność w najodleglejszych zakątkach świata*”¹¹.

Co wymaga podkreślenia, a znalazło odzwierciedlenie we wspomnianym hasle w Encyklopedii Brytannica, założona przez nią organizacja od najwcześniejszych lat posługiwała się innowacyjnymi technikami pozyskiwania funduszy i reklamowania. Należy wskazać między innymi sponsoring dzieci znanych z imienia darczyńców (praktyka ta jest nadal stosowana), całostronicowe reklamy prasowe i tworzenie filmów dokumentujących, akcje pomocowe dla głodujących. Siła finansowa Save the Children opierała się i nadal opiera głównie na prywatnych składkach darczyńców¹². Oryginalność, koncentracja na rozwiązywaniu konkretnych problemów, profesjonalizacja działania oraz wyznaczanie nowych standardów stały się z jednej strony znakiem rozpoznawczym Save the Children, z drugiej zaś wiele mówią o samej Eglantynie Jebb.

Dokonując analizy piśmiennictwa dotyczącego Eglantynie Jebb za pośrednictwem portalu WorldCat, można ustalić, że do tej pory wydano 10 pozycji książkowych, które mówią o jej życiu. W kolejności: (1) „Eglantyne Jebb and The World's Children” (*Eglantyne Jebb i dzieci świata*) z 1928 roku autorstwa Katharine Bruce Glasier (z opisu wynika, że objętość tej pozycji to 11 stron), (2) „Rebel Daughter of a Country House: the Life of Eglantyne Jebb, Founder of the Save the Children Fund” (*Buntownicza córka z dworku: życie Eglantynie Jebb, założycielki funduszu Save the Children*) z 1967 roku autorstwa Frances M. Wilson, (3) „Save the Children: the story of Eglantyne Jebb” (*Save the Chil-*

⁹ J. Korczak, *Jak kochać dziecko. Prawo dziecka do szacunku*, Warszawa 2002, s. 171.

¹⁰ <http://www.savethechildren.org/site/c.8rKLIXMGIpI4E/b.6229507/k.C571/History.htm> [dostęp: 09.08.2014 r.].

¹¹ *75 years of Save the Children*, <http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9def2ebe-10ae-432c-9bd0-df91d2eba74a%7D/75th-anniversary-brochure-final-low-res.pdf> [dostęp: 09.08.2014 r.].

¹² <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/525728/Save-the-Children> [dostęp: 09.08.2014 r.].

dren: historia Eglantyne Jebb) z 1969 roku autorstwa Raymonda George'a Martina (z opisu wynika, że jest to książka kierowana do dzieci), (4) „People who care” (*Ludzie, którzy troszczą się*) z 1992 roku autorstwa Michael Pollard (z opisu wynika, że jest to również książka kierowana do dzieci, w której na 48 stronach opisano życiorysy 19 znaczących osób), (5) „Far above rubies: the women uncommemorated by the Church of England” (*Przewyższając perły: kobiety nieupamiętnione przez Kościół Anglii*) z 1993 roku autorstwa Richarda Symonds (z opisu wynika, że w tej ponad 300-stronicowej książce opisano biografie 13 kobiet), (6) „Humanitarians” (*Filantropi*) z 1999 roku autorstwa Carloty Hacker (z opisu wynika, że jest to książka kierowana do dzieci, w której na 48 stronach opisano życiorysy 19 kobiet), (7) „Lessons in leadership from a spinster in a brown cardigan” (*Lekcje przywództwa dane przez starą pannę w brązowym swetrze*) z 2008 roku (z opisu wynika, że jest to wydawnictwo Save the Children Australia), (8) „Feminism and voluntary action: Eglantyne Jebb and Save the Children, 1876–1928” (*Feminizm i wolontariat: Eglantyne Jebb i Save the Children, 1876–1928*) z 2009 roku autorstwa Lindy Mahood, (9) „The woman who saved the children: a biography of Eglantyne Jebb founder of Save the Children” (*Kobieta, która uratowała dzieci: biografia Eglantyne Jebb założycielki Save the Children*) z 2009 roku autorstwa Clare Mulley, (10) „The Great War and the origins of Humanitarianism, 1918–1924” (*I wojna światowa i początki humanitaryzmu*) z 2014 roku autorstwa Bruno Cabanes (z opisu wynika, że jest to 390-stronicowa praca dotycząca wkładu kilku postaci w rozwój praw człowieka w pierwszych latach po zakończeniu I wojny światowej)¹³. Nadto katalog Biblioteki Dziedzictwa Pruskiego, który wskazuje na dwie wspomniane powyżej książki z 2009 roku ujmuje również: „Women in British public life, 1914–1950: gender, power and social policy” (*Kobiety w brytyjskim życiu publicznym, 1914–1950: płeć, władza i polityka społeczna*) autorstwa Helen Jones z 2000 roku¹⁴.

Podsumowując, pierwszą obszerną publikacją mówiącą o życiu Eglantyne Jebb była wydana w 1967 biografia autorstwa Frances M. Wilson „Rebel Daughter of a Country House: the Life of Eglantyne Jebb, Founder of the Save the Children Fund”. Nie jest ona jednak dostępna w żadnej polskiej bibliotece, a najbliższy egzemplarz znajduje się w bibliotece uniwersyteckiej w Monachium¹⁵.

¹³ [http://www.worldcat.org/search?q = eglantyne+Jebb&fq = +%28x0%3Abook+OR+%28x0%3Abook+x4%3Adigital%29+OR+%28x0%3Abook+x4%3Aamic%29+OR+%28x0%3Abook+x4%3Athsis%29%29+%3E+fm%3Abio&dblist = 638&q = sort&se = yr&sd = asc&q = sort_yr_asc](http://www.worldcat.org/search?q=eglantyne+Jebb&fq=%28x0%3Abook+OR+%28x0%3Abook+x4%3Adigital%29+OR+%28x0%3Abook+x4%3Aamic%29+OR+%28x0%3Abook+x4%3Athsis%29%29+%3E+fm%3Abio&dblist=638&q=sort&se=yr&sd=asc&q=sort_yr_asc) [dostęp: 09.08.2014 r.]. Portal WorldCat podaje, że łącznie w światowych zasobach (skatalogowane) jest 106 publikacji dotyczących Eglantyne Jebb. Pierwsza z nich z 1906 roku to wspomniana książka, kolejna ukazała się w 1907 w *British Journal of Inebriety*, v5 n1 (July 1907) i z opisu wynika, że jest recenzją książki Jebb. Ostatnia skatalogowana publikacja to nota w wydawnictwie encyklopedycznym Oxford University Press.

¹⁴ [http://stabikat.de/CHARSET = ISO-8859-1/DB = 1/LNG = DU/CMD?ACT = SRCHA&IKT = 1016&SRT = YOP&TRM = eglantyne+jebb](http://stabikat.de/CHARSET=ISO-8859-1/DB=1/LNG=DU/CMD?ACT=SRCHA&IKT=1016&SRT=YOP&TRM=eglantyne+jebb) [dostęp: 10.08.2014 r.].

¹⁵ Ustalono za pomocą portalu WorldCat.

Należy zwrócić uwagę na niedawno (bo w 2009 roku) wydane dwie książki dotyczące E. Jebb. Pierwsza z nich, pióra Clare Mulley, wydana przez wydawnictwo Oneworld „The woman who saved the children: A Biography of Eglantyne Jebb founder of Save the Children”, druga, napisana przez Lindę Mahood „Feminism and voluntary action: Eglantyne Jebb and Save the Children, 1876–1928”, wydana przez Palgrave Macmillan. Obie mają tę zaletę, że choć i ich nie znajdziemy w polskich bibliotekach, to są dostępne w Bibliotece Dziedzictwa Pruskiego w Berlinie przy Potsdamer StraÙe.

Osoba, która nie posiada wiedzy na temat E. Jebb, może nabrać wyobrażeń co do niej, choćby z treści powyższych tytułów. Ich treść każe kierować się w stronę następujących haseł: dzieci, kobiety, humanitaryzm, pomoc, okres I wojny światowej. Wielce wymowne są dwa następujące tytuły: „*Buntownicza córka z dworku: życie Eglantyne Jebb, założycielki funduszu Save the Children*” i „*Przewyższając perły: kobiety nieupamiętnione przez Kościół Anglii*”. O podstawie życiowej świadczy tytuł: „*Ludzie, którzy się troszczą*”. „*Lekcje przywództwa dane przez starą pannę w brązowym swetrze*” opisuje ją jako działaczkę, która poświęciła swoje życie sprawie pomocy dzieciom.

By dopełnić obrazu, że obcujemy z kimś niezwykłym, pragnę wskazać, że 1 maja 2014 r. w Geraldine w Nowej Zelandii miała miejsce premiera przedstawienia teatralnego pt. „Eglantyne”. Wpływy z biletów mają zasilić fundusze Save the Children. Interesujące jest to, w jaki sposób przedstawienie jest reklamowane: „*Eglantyne, [...] odkrywa niezwykle życie Eglantyne Jebb, założycielki Save the Children, działaczki na rzecz praw człowieka, radykalnej fundraiserki, reformatorki społecznej. W 1919 r. Eglantyne założyła Save the Children, odpowiadając z zapalem na niszczycielską klęskę głodu w powojennej Europie. Od jej sielskiego dzieciństwa w Shropshire, poprzez studia w Oxfordzie, nieszczęśliwą miłość, uczestnictwo w ruchu sufrażystek, fascynacje spirytualizmem, podróż na Bałkany, aresztowanie na Trafalgar Square, pomoc głodującym dzieciom i pionierską walkę o ich prawa. Eglantyne Jebb jest jedną z najbardziej znaczących kobiet XX wieku, nadal mało znaną. Eglantyne – odważna, skromna, dowcipna, urocza, rewolucyjna*”¹⁶.

BIOGRAFIA¹⁷

Eglantyne Jebb urodziła się 25 sierpnia 1876 roku w Lyth koło Ellesmere, w hrabstwie Shropshire. Była czwartym dzieckiem Arthura Jebb, właściciela ziemskiego, i Eglantyne Louisa Jebb, których łączyła więź dalekiego pokrewieństwa. Oboje byli osobami wyczulonymi na kwestie społeczne, z miłością i troską podchodzili do swoich dzieci. Eglantyne początkowo była edukowana w domu. W 1895 roku rozpoczęła studia w Lady Margaret Hall w Oxford. W okresie

¹⁶ <http://www.eglantynetheshow.com/index.html> [dostęp: 10.08.2014 r.].

¹⁷ Opracowane na podstawie artykułu Briana Harrisona w Oxford Dictionary of National Biography, <http://www.oxforddnb.com/index/34/101034165/> [dostęp: 15.08.2014 r.].

studiów dała się poznać jako osoba zakochana w książkach i raczej stroniąca od towarzystwa, prowadząca skromny tryb życia. Studia z historii ukończyła w 1898 z wyróżnieniem. W tym samym roku podjęła decyzję, by kontynuować naukę w Stockwell Teacher Training College w Londynie. Następnie, od 1899 przez rok pracowała w szkole kościelnej St Peter's w Marlborough. Zrezygnowała z pracy ze względu na stan zdrowia (cierpiała z powodu niedoczynności tarczycy). Nadto wskazuje się, że była osobą, której było brak pewności siebie i nie potrafiła sprecyzować, w którym kierunku chce się rozwijać. Wobec powyższego zdecydowała się zamieszkać z matką, która po śmierci ojca opuściła posiadłość rodzową i przeniosiła się do Cambridge.

W początkowym okresie pobytu w Cambridge oddawała się życiu towarzyskiemu. W 1903 roku, po przeżytym miłosnym zawodzie, zdecydowała się uczestniczyć w wykładach z ekonomii politycznej Mary Paley Marshall. Konsekwencją tego było zaangażowanie się w działalność charytatywną. Do 1910 roku była honorowym sekretarzem lokalnego oddziału Charity Organization Society (COS) – Społeczna Organizacja Charytatywna. Zdobyte doświadczenie zaowocowało wydaniem w 1906 książki pt. *Cambridge: a brief study in social questions*.

Tworzyła poezję, napisała powieść *The Fence Ring*, która nie została opublikowana, ponieważ została uznana za zbyt długą. Po opuszczeniu w 1910 roku Cambridge towarzyszyła chorej matce w podróżach do europejskich uzdrowisk, angażowała się w akcje charytatywne, pomagała w pracy Louis Wilkins, swojej starszej siostrze, naczelniczce Towarzystwa Rolniczego (the Agricultural Organization Society). Jak to ujął Brian Harrison: „Zawsze świadoma obowiązku społecznego i potrzeby niwelowania różnic klasowych, była jednocześnie dręczona poczuciem osobistej porażki, która wynikała ze świadomości zbyt małych możliwości, jakie miały edwardiańskie kobiety”. W tym czasie jej szwagier, mąż młodszej siostry Dorothy, Charles Roden Buxton, stawał się coraz bardziej znacząca figurą na scenie politycznej. To pod jego wpływem w 1913 roku po II wojnie bałkańskiej włączyła się w organizowanie pomocy w Macedonii dla chłopów, zaś po powrocie do Anglii w zbieranie funduszy na ten cel. Podczas I wojny światowej pomagała siostrze Dorothy wydawać tygodnik „Notatki z prasy zagranicznej”, dodatek do „Cambridge Magazine”. Przyświecała im myśl, by w ten sposób próbować łagodzić antagonizmy między walczącymi stronami, Ententą i Państwami Centralnymi. Dostrzegając zaś dramat milionów dzieci w ogarniętej wojną Europie, stworzyły Radę Zwalczania Głodu (Fight the Famine Council), zaś w 1919 roku Save the Children Fund. W swych działaniach nie kierowały się takimi kryteriami jak narodowość, uznając że każdy człowiek, a w szczególności dziecko, które jest w potrzebie, winno otrzymać pomoc.

Co warte odnotowania, ówczesne działania Eglantyne były raczej konsekwencją działań innych osób. Dopełniała swoją osobą czyny innych. Save the Children oraz walka o prawa dziecka jawi się jako jej pierwszy autonomiczny projekt, któremu postanowiła się całkowicie oddać. W początkowym okresie

gromadzone środki były przeznaczane na pomoc dla krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Celem Eglantyne było, żeby działania miały ponadnarodowy charakter i nie ograniczały się jedynie do działalności charytatywnej, co zaowocowało przyjęciem w 1924 roku jednogłośnie przez Ligę Narodów Deklaracji Praw Dziecka. W 1925 roku rozpoczęła pracę jako doradczynie Ligi w Radzie Ochrony Dzieci. Wydała w 1928 roku zbiór wierszy *The Real Enemy*, które dotyczyły cierpienia, jakich doświadczają dzieci. Eglantyne przez całe życie miała problemy z tarczycą¹⁸, co stało się ostatecznie przyczyną jej śmierci. Zmarła przedwcześnie 17 grudnia 1928 roku w Genewie. Została pochowana na tamtejszym cmentarzu Świętego Jerzego.

KSIAŻKA – CAMBRIDGE: A BRIEF STUDY IN SOCIAL QUESTIONS

Englantyne, wybierając jako kierunek studiów na Oxfordzie historię, przyświecała następująca myśl: zdobędzie kwalifikacje do tego, by pisać społecznie zaangażowane powieści. Jej siostra, Dorothy, zdecydowała się na ekonomię polityczną i społeczną, kierując się bliżej w stronę spraw, które obie tak interesowały. Zdaniem biografki, Clare Mullay, zainteresowanie sprawami społecznymi wynikało z chęci realizacji marzeń przedwcześnie zmarłego brata, Gamula, który chciał być lekarzem¹⁹. Doświadczenie, jakie zdobyła ucząc się na Oxfordzie, następnie w Stockwell Teacher Training College oraz będąc nauczycielką w Marlborough i pracując w Charity Organization Society (COS) w Cambridge, w której kładziono nacisk na profesjonalizację świadczonej pomocy (doświadczenia te wykorzystała, tworząc Save the Children), zaowocowały powstaniem w 1906 roku książki „Cambridge: A brief study in social questions”.

Linda Mahood tak określała Eglantyne z tego okresu: „Podkreślała, że tylko ci, co poznali fakty, znają sytuację ubogich. Był to dla niej problem wywołujący emocje, ale jej analizy, czerpiące z ideologii COS, poparte były dogłębnymi badaniami i studiami nad konkretnymi przypadkami. Potępiała beładną dobroczynność, niezapobieganie wczesnym małżeństwom wśród ubogich, pijaństwo i hazard, niewiedzę matek, brak produktywnych rozrywek i wypoczynku”²⁰. Wspomniana ideologia COS, instytucji powstałej pod koniec XIX wieku w Anglii opierała się na następujących zasadach: precyzyjne oddziaływanie poprzez tworzenie jednolitego systemu pomocy, tak by koordynować wszelką aktywność na tym polu w danym regionie, zarówno świadczoną przez instytucje rządowe, jak i organizacje społeczne. Kładziono nacisk na szkolenie pracowników oraz

¹⁸ Clare Mulley w swej biografii umieszcza zdjęcie Eglantyne z 1928 roku, które przedstawia umęczoną postać, z wyraźnymi bliznami w okolicach szyi (*The woman who saved the children: a biography of Eglantyne Jebb founder of Save the Children*, Oxford 2009, ilustracja nr 28).

¹⁹ Ibidem, s. 93.

²⁰ L. Mahood, *Feminism and voluntary action: Eglantyne Jebb and Save the Children, 1876–1928*, Basingstoke 2009, s. 116.

wolontariuszy, uważano że tak świadczona pomoc jest efektywna²¹. Miało to kontrastować z edwardiańskim modelem filantropii, czyli sposobem na to, by kobiety z klasy wyższej mogły społecznie zaistnieć, a ich córki poznać nadających się na małżonków mężczyzn²² lub by ukoić i zająć czymś złamane serce²³. Choć Eglantyne spełniała te kryteria, ze względu na pochodzenie i odrzucenie, jakiego doświadczyła w 1902 roku od Marcusa Dimsdala, to wybierając środowisko, z którym się związała, dokonała niosącego konsekwencje wyboru.

W 1903 roku Eglantyne zaczęła uczestniczyć w wykładach z ekonomii politycznej prowadzonych przez Mary Paley Marshall, jedną z pierwszych kobiet – wykładowczyń w Cambridge. To ona, pod wrażeniem prac E. Jebb, widząc w niej potencjalnego działacza i lidera, poznała ją z Florence Keynes, aktywistką związaną z COS w Cambridge. W konsekwencji, w latach 1903–1910 Eglantyne pracowała dla tej organizacji. Dzięki temu znalazła się w środowisku, które nie chciało dzielić losu wykształconych kobiet niemogących ze względu na konwenanse podjąć pracy zawodowej²⁴.

Wydana przez nią książka, owoc zebranych doświadczeń, w późniejszych latach stanowiła wzór do naśladowania dla innych autorów, pragnących opisywać sytuację społeczną poszczególnych miast. We wstępie autorka składa podziękowania wszystkim tym, którzy przyczynili się do jej powstania, wskazując, rozdział po rozdziale, wkład konkretnych osób. Wydaje się, że jej intencją było pokazanie, że jest to efekt pracy grupowej, tak jak i świadczenie pomocy winno być działalnością angażującą zorganizowane zespoły. Ta 286-stronicowa publikacja²⁵ złożona jest z szesnastu rozdziałów, kolejno: Cambridge dziś i wczoraj, Początki Nowego Cambridge, Praca i handel, Potrzeba pracy I, Potrzeba pracy II, Zdrowie i abstynencja, Oszczędność, Wolny czas, Edukacja wyższa, Praca wśród chłopców, Praca wśród dziewcząt, Praca charytatywna, Praca religijna, Jak pomagać, Jak dawać, Kilka zasad służby socjalnej.

Zdania rozpoczynające pierwszy rozdział brzmią następująco: „Minione stulecie przynosi nam nowe fakty, z którymi musimy stanąć twarzą w twarz i problemy, które są nadal nierozwiązane. Nowy fakt jest następujący: znacznie większe proporcje populacji będą żyć od narodzin do śmierci w mieście. Problem jest następujący: w jaki sposób możemy zmniejszyć zło towarzyszące tej sytuacji i zwiększyć korzyści, tak by mogła ona stać się zaletą, zamiast szkodzić ludzkiemu rozwojowi?”²⁶. Intencją Eglantyne było zatem nie tylko opisać kondycję defaworyzowanej części społeczeństwa, ale przede wszystkim uchwycić

²¹ Ibidem, s. 109.

²² Ibidem, s. 111.

²³ Ibidem, s. 113.

²⁴ Zdaniem Lindy Mahood wyrazem krytycznego stosunku Eglantyne do takiej sytuacji był fragment jej powieści *The Ring Fance*, w którym opisywała, jak jedna z bohaterek komunikowała rodzicom, że zamierza zostać pracownicą socjalną, to zaś spotkało się z ostrym sprzeciwem jej ojca, a matka słowami: „Przyjęcia, popularność, bogaty mąż” wskazała, czym powinna się interesować młoda panna z jej klasy społecznej (L. Mahood, *Feminism and ...*, s. 120).

²⁵ Istnieje możliwość zakupu reprintu za pośrednictwem księgarni Amazon.

²⁶ E. Jebb, *Cambride: A brief study in social questions*, Charleston 2010, s. 1.

szersze tło zjawiska, tak, by proponowane diagnozy doprowadziły do wypracowania środków zaradczych.

Jak wskazuje Mahood, Eglantyne wzorowała się na klasycznym wiktoriańskim studium Henry'ego Mayhewa *London's labor and the london poor*, z którego zaczerpnęła koncentrację na istotności pracy oraz koncepcji Charlesa Booth'a, by ilustrować obszary biedy za pomocą map, w których uchwycona jest zależność pomiędzy wysokością płaconego czynszu a kondycją ekonomiczną mieszkańców. Jej postawa jest zatem wyrazem odejścia od wiktoriańskiej filantropii w stronę analizy problemów społecznych. W związku z tym w swej książce wyartykułowała poglądy dotyczące przyczyn bezrobocia w Cambridge, problemów zdrowotnych i sanitarnych, dochodząc do wniosku, że są konsekwencją złej polityki urbanistycznej z lat czterdziestych XIX wieku. W swych tezach wskazywała na konieczność nauki zawodu oraz kształtowania społecznie akceptowalnych postaw wśród młodzieży. Opisując los dziewcząt z Cambridge, wskazywała, że po ukończeniu 14 roku życia i zakończeniu edukacji, jedynym możliwym zajęciem, jakie znajdują jest bycie służącą lub sprzedawczynią. Niskie wynagrodzenia, które przekazują rodzicom lub marnotrawią na zakup modnych ubrań nie pozwala im wieść samodzielnego i satysfakcjonującego życia. Podkreślała, że dziewczęta, które zdobędą zawód, zarabiają lepiej i nie są zmuszane do wczesnego zamążpójścia. Co ciekawe, przyznawała, że osoby z jej klasy społecznej mają mniejszy wpływ na pochodzące ze slumsów osoby, niż te, które same się tam wychowywały, a zdołały poprawić swój los. Choć samo COS było z założenia świeckie, to jednak Eglantyne eksponowała wątki religijne, wskazując, że dla pracownika socjalnego religia jest pomocna, by utrzymać go w wierze w to, co robi²⁷.

Filozofia E. Jebb to filozofia odpowiedzialności jednych za drugich. Wskazuje na motto duńskiej służby społecznej: „Wszystko dla wszystkich”, wyraz wiary w to, że wysiłkiem ogółu można pracować dla dobra wspólnego. Pisze: „Wszystko zawdzięczamy społeczeństwu i wszystko winniśmy mu zwrócić”²⁸ oraz: „Szczególnie chrześcijanin jest zobowiązany do tego, by zrezygnować z samego siebie na rzecz innych – dając, ale bez zastrzeżeń – życie w Królestwie Bożym jest na tym oparte, tak jak życie na Ziemi oparte jest na zaprzeczeniu zasadzie brania. Cokolwiek dierzymy dla naszych samolubnych celów, mając śmiałość, by było w naszych chciwych dłoniach, obraca się ku naszemu potępieniu. W rzeczy samej, prawdziwa magia posiadania! Dotyk Midasa obraca wszystko w złoto – twarde, bezużyteczne, niesatysfakcjonujące złoto, dla którego głodujemy i umieramy. Samolubność w wydawaniu pieniędzy nigdy nie może być drogą życia: to musi prowadzić [...] do moralnej śmierci. Stąd płynie nakaz wobec nas, by sprzedać to, co się ma i rozdać ubogim; przemienić wszystkie nasze bogactwa w taką formę, by mogło to być, pod określonymi wa-

²⁷ L. Mahood, *Feminism and ...*, s. 115–118.

²⁸ E. Jebb, *Cambridge ...*, s. 258.

runkami, dostępne dla innych”²⁹. W dalszej części ostatniego rozdziału pyta o to, w jakim kierunku pójdzie społeczeństwo. Czy przemienie entuzjazm działających na rzecz dobra społecznego, czy może społeczeństwo, jako zbiorowość, odda się filantropii³⁰.

Książka ta po pierwsze wywołała poruszenie, po drugie: okazała się praktycznym podręcznikiem. Co podkreślono w biogramie dotyczącym Eglantyny Jebb, była przejrzysta i krytyczna. Za pomocą przywoływanych danych statystycznych oraz posługując się metodami naukowymi, starała się wskazać drogę do „Nowego Cambridge”. Eglantynie przyświecały idee wspólnej odpowiedzialności, idee wcielane w życie w jej domu rodzinnym³¹. Po wydaniu książki, która spotkała się z pozytywnym przyjęciem, Eglantynie został poproszona o to, by pełnić rolę honorowego sekretarza COS zajmującego się szkoleniem personelu. Spełniała się w tej roli aż do 1910 roku, kiedy to jej matka poprosiła ją, by przeniosła się z nią na kontynent.

SAVE THE CHILDREN

Początki Save the Children wyglądały następująco: w 1919 roku Eglantynie została aresztowana po tym, jak wraz z inną aktywistką rozdawała na Trafalgar Square niezatwierdzone przez cenzurę ulotki. Ulotka przedstawiała zdjęcie dwupółletniej austriackiej dziewczynki, której masa ciała była o połowę za niska wobec normy. Dziewczynka była naga, podtrzymywana przez postać w lekarskim kitlu. Umieszczenie takiego zdjęcia jako elementu ulotki uznano za skandaliczne. Oprócz opisu dziecka, Eglantynie zawarła następujący apel: „Obecnie miliony dzieci głodują. Jedynym sposobem, by naprawdę pomóc głodującej Europie, jest przywrócenie swobodnych stosunków pomiędzy narodami i zezwolenie na to, by głodujące kraje same się wyżywiły”. Wyrażała ona w ten sposób krytykę wobec polityki premiera Lloyd George'a, który chcąc uzyskać dla Anglii reparacje wojenne, kontynuował blokadę gospodarczą Europy, nie licząc się z konsekwencjami, jakie miało to dla zwykłych obywateli. Odbył się proces i Eglantynie uznano za winną. Sądzone, że dzięki temu uda się ją wreszcie wyciszyć, jak również wpłynąć na jej prominentnych przyjaciół. Wśród nich był John Maynard Keynes, który w swych pismach ekonomicznych proponował inne niż stosowane rozwiązania kryzysu gospodarczego. W konsekwencji stało się inaczej. Prasa podjęła ten temat. Eglantynie zrozumiała, że wywołując kontrowersje, czyni swą działalność bardziej znaną. Obciążono ją grzywną w wysokości 5 £. Jednak prokurator, po wymierzeniu jej kary, sam publicznie wręczył jej kwotę 5 £. Był to pierwszy datek dla organizacji Save the Children, której celem było zebranie pieniędzy na pomoc dla głodujących dzieci w Austrii i Niemczech.

²⁹ Ibidem, s. 259–260.

³⁰ Ibidem, s. 271.

³¹ Opracowane na podstawie artykułu Briana Harrisona w Oxford Dictionary of National Biography, <http://www.oxforddnb.com/index/34/101034165/> [dostęp: 15.08.2014 r.].

Eglantyne i jej siostra Dorothy zwołały spotkanie publiczne w największym wówczas audytorium – tj. Royal Albert Hall (19 maja 1919 roku). Sala się zappełniła, lecz część osób przyszła tylko po to, by obrzucić organizatorów zgniłymi owocami oraz oskarżyć o zdradę za to, że chcą nieść pomoc niedawnym wrogom. Eglantyne udało się jednak opanować tłum i tamtego dnia zebrano 10 000 £. Pomoc dotarła do Wiednia w ciągu dziesięciu dni. Nowatorstwo Save the Children polegało na tym, że zwracano uwagę na szersze tło zagadnienia, w retoryce nie odwoływano się do sentymentalizmu, a raczej do wyników badań naukowych (np. tych, z których wynikało, że głód u dzieci ma inne, znacznie gorsze skutki niż u dorosłych). Z drugiej strony Eglantyne nie wahała się, by wykorzystać wizerunek dziecka, wiedząc, że budzi on pozytywne konotacje. Zreżcznie korzystała ze sławy ówczesnych celebrytów. Cytowała popularnego pisarza, George’a Bernarda Shaw, który napisał: „Nie mam wrogów w wieku poniżej siedmiu lat”. Nie zraziła się tym, że arcybiskup Canterbury odmówił jej prośbie o to, by zbiórkę pieniędzy z jednego z dni w okresie Świąt Bożego Narodzenia przeznaczyć na pomoc dzieciom. Napisała do papieża Benedykta XV z prośbą o możliwość spotkania. Ten ją przyjął. Po trwającej dwie godziny rozmowie, która miała miejsce w grudniu 1919 roku, papież obiecał pomoc Kościoła. Zbiórka pieniędzy odbyła się 28 grudnia 1919 roku, tj. w dzień Świętych Młodzianków Męczenników. Ponadto Benedykt XV ze swego prywatnego majątku przekazał jej 25 000 £. Eglantyne odwdzięczyła mu się w ten sposób, że gdy zmarł w 1922, nazwała go Papieżem Dzieci³².

Obecnie Save the Children to organizacja, która działa w ponad 120 krajach, udzielając pomocy 143 milionom dzieci³³. Brak wiedzy w Polsce (być może jest to nieuprawnione założenie) wynika w pierwszym rzędzie z tego, że Save the Children nie ma struktur w naszym kraju. W swych działaniach, tak jak w przeszłości, jej członkowie koncentrują się na walce z niedożywieniem, wychodząc z założenia, że kondycja fizyczna ma bezpośrednie przełożenie na stan zdrowia. Amerykańskie Save the Children szczyli się tym, że w latach 2010–2013 przeszkoliło 379 000 ludzi w zakresie pomocy medycznej, 14,4 mln dzieci było uczestnikami programów, w których dostarczano jedzenia, 3,1 mln dzieci skorzystało z pomocy medycznej (malaria, zapalenie płuc, głębokie niedożywienie), zaszczepiono 21 000 dzieci przeciw polio. Kolejnym polem aktywności jest sfera edukacji. W 2013 roku edukowano 192 000 dzieci w 24 krajach, tak by podnieść ich zdolność czytania, co ma im umożliwić dalszą naukę. Organizacja angażuje się w kampanie zmierzające do wprowadzenia zakazu stosowania kar

³² Na podstawie artykułu Clare Mulley znajdującego się na portalu HerStoria, którego celem jest ukazywanie historii z perspektywy kobiet, *Eglantyne Jebb, 1876-1928, Founder of Save the Children and champion of children's rights*, <http://herstoria.com/?p=663#more-663> [dostęp: 12.08.2014 r.]. Nadto: C. Mulley, *The woman who ...*, s. 232 – 272, L. Mahood, *Feminism and ...*, s. 161–165.

³³ Informacje zaczerpnięte z raportu za rok 2013, http://files.savethechildren.org/results-for-children/annual-report/2013/?&&&_ga=1.89380882.843147842.1407570891#5/z [dostęp: 10.08.2014 r.].

cielesnych wobec dzieci – w 2013 udało się to w Hondurasie (37. kraj, w którym wprowadzono taki zakaz), 34 000 dzieci otrzymało pomoc podczas konfliktów zbrojnych. W 2013 roku łącznie zareagowano na 119 humanitarnych kryzysów (konflikty zbrojne oraz kataklizmy) w 48 krajach, docierając do 7,65 mln ludzi, w tym do 4,15 mln dzieci. Z analizy danych finansowych wynika, że 41 procent środków lokowanych jest w Afryce, a 30 w Azji, przy czym 35 procent środków wydawanych jest na sytuacje kryzysowe, 23 procent na zdrowie i dożywianie, a 17 na edukację.

27 krajowych Save the Children tworzy od 1977 roku, koordynując wzajemnie swoje działania, sojusz, o którym można powiedzieć, że obecnie jest największą niezależną organizacją świadczącą pomoc na rzecz dzieci.

Interesującym wymiarem aktywności Save the Children jest angażowanie się w długofalowe programy. Sztandarowym tego przykładem jest raport „Framework for the future. Ending poverty in a generation”³⁴. W przedmowie wskazano: „2015 może być rokiem przełomowym w historii. To może być rok, w którym rządy na całym świecie ustalą termin realizacji długoterminowego zobowiązania, by rozwiązać problem skrajnego ubóstwa, zapewniając, że żadne dziecko nie umrze niepotrzebnie, a każde z nich otrzyma dobrej jakości edukację i będzie chronione przed przemocą. Jest to rok, w którym oczekiwać będzie się, że rządy zgodzą się na nowy globalny program składający się z konkretnych celów i założeń nawiązujących do Milenijnych Celów Rozwoju oraz by wcielić w życie zobowiązania, które zostały przyjęte przez Narody Zjednoczone w sprawie Zrównoważonego Rozwoju (Rio +20)”³⁵.

Autorzy raportu postulują, by do roku 2030: Wyeliminować skrajne ubóstwo i sprawić, by korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego były udziałem wszystkich (cel 1); Nikt nie cierpiał z powodu głodu, miał zapewniony dostęp do żywności i wody (cel 2); Matki, noworodki i dzieci nie umierały z przyczyn, którym można zapobiec, by każdy miał dostęp do dobrej jakości opieki zdrowotnej bez uzależniania tego od pieniędzy (cel 3); Dzieci i młodzież miały równy dostęp do dobrej jakości edukacji i mogły osiągać dobre efekty kształcenia (cel 4); Dziewczęta i chłopcy mieli prawo wieść życie wolne od przemocy, być chronionymi podczas konfliktów i katastrof, rozwijać się w bezpiecznym środowisku rodzinnym (cel 5); Kobiety i dziewczęta miały te same prawa co mężczyźni i chłopcy (cel 6); Wszyscy ludzie mieli dostęp do zasobów „czystej” energii (cel 7); Wszystkie społeczeństwa były odporne na katastrofy (cel 8); Wszyscy ludzie cieszyli się trwale zdrowym środowiskiem (cel 9); Świat był na drodze do uniknięcia groźnych zmian klimatu (cel 10); Rządy były otwarte i odpowiedzialne, kierowały się polityką inkluzji (cel 11), Silne globalne partnerstwo było podstawą zrównoważonego rozwoju ludzkości (cel 12)³⁶. Intencją autorów projektu jest, by tak sformułowane cele zostały przyjęte w 2015 roku

³⁴ http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9def2ebe-10ae-432c-9bd0-df91d2eba74a%7D/FRAMEWORK_FOR_THE_FUTURE.PDF [dostęp: 10.08.2014 r.].

³⁵ Ibidem, s. 1

³⁶ Ibidem, s. IV.

przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. W formułowaniu tak radykalnych i odważnych postulatów widać wyraźne nawiązanie do postawy Eglantyne Jebb z czasów, gdy forsowała zapisy, które ostatecznie przybrały formę Genewskiej Deklaracji Praw Dziecka.

GENEWSKA DEKLARACJA PRAW DZIECKA³⁷

Ze względu na istotność, o czym było mowa powyżej, uchwalonej w 1924 roku przez Ligę Narodów Genewskiej Deklaracji Praw Dziecka zasadne wydaje się przeanalizowanie procesu powstawania tego aktu. C. Mulley rozpoczyna swój wywód, cytując Eglantyne z 1924 roku: „Wierzę, że powinniśmy dochodzić określonych praw dzieci i pracować nad ich powszechnym uznaniem”. Wskazuje, że o konieczności istnienia pozytywnych, a więc spisanych i obowiązujących praw dziecka decyduje fakt, że dzieci są szczególnie narażone na fizyczne oraz psychiczne szkody. Narrację dotyczącą powstawania Deklaracji rozpoczyna od legendy mówiącej o tym, że sformułowała katalog praw podczas wycieczki w góry w pobliżu Genewy, gdzie przebywała latem 1922 roku. Legenda o tyle wydaje się prawdziwa, że E. Jebb uwielbiała góry, a w szczególności Alpy i Dolomity. Mulley wskazuje, że choć samą Jebb trudno zakwalifikować do kategorii osób przepadających za dziećmi, to miała ona zdolność wyczuwania trendów. Autorka biografii ukazuje kontekst historyczny, istotne wydarzenia, których świadkiem była E. Jebb. W 1900 roku pedagog Ellen Key zaproponowała, by poświęcić nadchodzący wiek XX dobru dzieci. W 1908 roku w Anglii uchwalono ustawę „Children Act”, w której ustanowiono osobne sądownictwo dla nieletnich, wprowadzono uregulowania dotyczące rodzicielstwa zastępczego, zakazano pracy dzieci w niebezpiecznych zawodach oraz podniesiono minimalny wiek wykonywania egzekucji (16 lat). Nadto władze lokalne zostały zobowiązane do świadczenia pomocy socjalnej dzieciom. C. Mulley wskazuje, że po I wojnie światowej na dzieci zaczęto patrzeć nie tylko jako na następne pokolenie obywateli, ale również jako: „[...] ambasadorów dla przyszłych pokojowych relacji”³⁸. Podkreśla znaczenie pierwszych traktatów międzynarodowych dotyczących ochrony dzieci, uchwalanych przez powstałą w 1919 roku Międzynarodową Organizację Pracy (ILO).

Przeświadczenie, że skuteczną metodą zabezpieczenia interesów dzieci jest wprowadzanie powszechnie obowiązujących aktów prawnych złożyło się na to, że w marcu 1922 roku E. Jebb zaproponowała pierwszy projekt dokumentu, w którym sformułowano pięć grup obowiązków dorosłych wobec dzieci. Mulley wskazuje na to, że propozycja, z jaką wystąpiła E. Jebb nie była jedyną taką w tamtym okresie. Prace w tym kierunku podjęła również The International Council for Women pod przewodnictwem Lady Aberdeen, która była także człon-

³⁷ Część dotycząca Genewskiej Deklaracji Praw Dziecka stanowi zmienioną wersję fragmentu artykułu: A. Cywiński, *Stosunki pomiędzy rodzicami i dziećmi w perspektywie historyczno-prawnej*, *Probacja* 2014, nr 1, s. 163–166.

³⁸ C. Mulley, *The woman who...*, s. 304.

kiem brytyjskiego Save the Children. W wyniku zaistniałych sprzeczności – projekt E. Jebb oparty był na zasadzie, że prawa dzieci są wyraźnie wyartykułowane (użyła zwrotu: „Jest prawem każdego dziecka ...”), w styczniu 1923 roku, w drodze kompromisu powstał co prawda dłuższy zestaw praw niż pierwotnie proponowany przez Jebb (rozszerzony do 28), ale o osłabionej wymowie (tu używano zwrotu: „Każde dziecko powinno ... np. być wychowywane, jeśli to możliwe, z dostępem do świeżego powietrza i słońca”). Zrezygnowano również z tytułu „Deklaracja Praw”. Jak to ujęła C. Mulley: „W efekcie nie było wyraźnych stwierdzeń dotyczących praw dziecka, ale raczej nieprecyzyjna lista obowiązków rządów wobec dzieci; niezbyt subtelna zmiana, która uczyniła dziecko adresatem protekcjonizmu ze strony państwa, zamiast posiadaczem praw i obowiązków właściwych dla jego wieku”³⁹. Eglantyne była rozczarowana. Jednak gdy w styczniu 1923 roku zaproponowano jej, by na lutowym spotkaniu członków Save The Children International Union w Genewie przedstawiła poprawioną wersję, wykorzystając dany jej mandat do tego, by promować własną wersję Deklaracji. Pomagał jej w tym zaufany współpracownik – Etienne Clouzot, który pełnił funkcję sekretarza generalnego Unii oraz dyrektora sekretariatu Czerwonego Krzyża. Deklarację Praw Dziecka przyjęto 17 maja 1923 roku.

Kolejny rok życia E. Jebb to żmudna praca nad tym, by przekonać Ligę Narodów do przyjęcia Deklaracji. Ostatecznie Liga Narodów przyjęła Deklarację 26 września 1924 roku⁴⁰. Niewątpliwie wpływ na odniesiony sukces miał fakt, że szwagier Eglantyne, Charles Buxton był przewodniczącym brytyjskiej delegacji. Co może świadczyć pozytywnie o samej Jebb, jej świadomości, to jej artykułowane zdziwienie wobec faktu, że spośród 22 członków Komitetu Ligi Narodów tylko dwóch reprezentowało Amerykę, a jeden Azję. Nie było przedstawiciela Afryki. Spośród 18 Europejczyków sześciu było Anglikami.

Kolejnym istotnym etapem, który miał miejsce w 1925 roku, było zorganizowanie przez Save The Children International Union pierwszego kongresu dotyczącego dobra dziecka. O sukcesie świadczy fakt, że wzięto w nim udział

³⁹ Ibidem, s. 306.

⁴⁰ Deklaracja Praw Dziecka Przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Ligi Narodów w 1924 roku (zwana Deklaracją Genewską): Niniejszą Deklarację, nazwaną Deklaracją Genewską, mężczyźni i kobiety wszystkich narodowości uznają, że ludzkość powinna dać dziecku wszystko, co posiada najlepszego i stwierdzają, że ciąży na nich, bez względu na rasę, narodowość i wyznanie, następujące obowiązki:

1. Dziecku powinno się dać możliwość normalnego rozwoju fizycznego i duchowego.
2. Dziecko głodne powinno być nakarmione, dziecko chore powinno być pielęgnowane, dziecko wykołajone wrócone na właściwą drogę, sierota i dziecko opuszczone – wzięte w opiekę i wspomagane.
3. Dziecko powinno przed innymi otrzymać pomoc w czasie klęski.
4. Dziecko powinno być przygotowane do zarabkowania na życie i zabezpieczone przed wszelkim wyzyskiem.
5. Dziecko winno być wychowane w wierze, że jego najlepsze cechy powinny być oddane na usługi współbraci.

file:///C:/Users/Asus/Downloads/Microsoft_Word_-_Deklaracja_Genewska.pdf [dostęp: 12.08.2014 r.].

ponad siedemset osób, w tym przedstawiciele trzydziestu ośmiu rządów. Przewodnim tematem prac było zagadnienie uniwersalizacji praw dziecka.

ZAKOŃCZENIE

Co najmniej jeden argument przemawia za tym, by poświęcić uwagę Eglantynie Jebb. Jest to jej osobisty wkład w powstanie Deklaracji Praw Dziecka, aktu prawnego, który zapoczątkował rozwój praw dziecka, ale był również ważnym etapem w rozwoju praw człowieka. Kolejnym wątkiem, który zasługuje na uwypuklenie jest postawa, którą reprezentowała E. Jebb. Otwartość, odwaga, poświęcenie dla innych, dążenie do rozwiązywania rzeczywistych, poważnych problemów. Wobec powyższego postać Eglantynie Jebb jawi się jako archetyp społecznie zaangażowanego działacza. Prawdą jest, że taką rolę w Polsce pełni Janusz Korczak. Ze wszelkich miar jest to zasadne. Obchodzony w 2012 roku Rok Korczakowski, obfitujący w uroczystości, utwierdził w przekonaniu o wyjątkowym znaczeniu Starego Doktora. Niemniej jednak ukazanie osoby Eglantynie pozwala wysnuć hipotezę, że na przełomie XIX i XX wieku wpływ ówczesnej kultury, ruchów obywatelskich przełożył się na wzrost świadomości problemów społecznych. Choć nie był to trend o charakterze masowym, to miał przymiot ponadnarodowy, czyniąc z idei humanitaryzmu żywą i nadal aktualną formułę. I wojna światowa i kataklizm nią wywołany spełniły rolę katalizatorów. Jak się okazuje, czas konfliktów zbrojnych to nie tylko czas przyspieszonego rozwoju uzbrojenia, ale także czas rozwoju humanitaryzmu będącego reakcją na dramat ludności cywilnej.

Save the Children, gigantyczne przedsięwzięcie, pozytywny objaw globalizacji albo inne, ludzkie oblicze światowego korporacjonizmu, to realny gracz na geopolitycznej szachownicy. Nie ma on mocy sprawczej wielkich korporacji przemysłowych, ponieważ budżet organizacji nie jest liczony w setkach miliardów dolarów, a jedynie milionów. Niemniej jednak, jako że jest zorganizowanym ruchem społecznym, wpływa na politykę i polityków. Opisywanym przykładem jest postać byłej sekretarz stanu US w administracji prezydenta Baracka Obamy, Hillary Rodham Clinton, nadal prominentnej postaci amerykańskiego życia publicznego. W 2013 roku została uhonorowana przez Save the Children⁴¹, między innymi za zabieganie w Senacie USA o finansowanie pomocy zagranicznej dla dzieci⁴².

Radykalizm i bezkompromisowość Eglantynie Jebb objawiały się w czynieniu dobra. Możliwe było to dzięki cechującej ją samodzielności w myśleniu, postawie, która we współczesnej edukacji winna być stale wzmacniana. Albert Camus w swej powieści „Dżuma” kreśli obraz świata, do którego wszelkimi możliwymi kanałami wlewa się zło. Próbuje temu przeciwdziałać jednostka,

⁴¹ [http://www.savethechildren.org/site/apps/nlnet/content2.aspxc = 8rKLIXMGIpI4E&b = 8486805&ct = 13341917&notoc = 1](http://www.savethechildren.org/site/apps/nlnet/content2.aspxc=8rKLIXMGIpI4E&b=8486805&ct=13341917&notoc=1) [dostęp: 24.08.2014 r.].

⁴² [http://www.savethechildren.org/site/apps/nlnet/content2.aspx?c = 8rKLIXMGIpI4E&b = 6248025&ct = 9145377](http://www.savethechildren.org/site/apps/nlnet/content2.aspx?c=8rKLIXMGIpI4E&b=6248025&ct=9145377) [dostęp: 24.08.2014 r.].

która nie zamierza się poddawać, mimo świadomości potęgi zjawiska, z którym się mierzy. Postać E. Jebb można uznać za patrona wszystkich tych odważnych i szlachetnych, którzy nie godzą się na poświęcanie jednostek dla bliżej niesprecyzowanego interesu ogółu.

BIBLIOGRAFIA

- Balcerek M., *Międzynarodowa ochrona dziecka*, Warszawa 1988.
- Buck T., Gillespie A.A., Ross L., Sargent S., *International child law*, London and New York 2011.
- Cots J., *Eglantyne Jebb i Deklaracja Genewska*, *Dzieci w Europie* 2010, nr 17 (5).
- Cywiński A., *Stosunki pomiędzy rodzicami i dziećmi w perspektywie historyczno-prawnej*, *Probacja* 2014, nr I.
- Dillon S., *International children's rights*, Durham 2010.
- Harrisona B., *Eglantyne Jebb*, *Oxford Dictionary of National Biography*.
- Jebb E., *Cambride: A brief study in social questions*, Charleston 2010.
- Kantowicz E., *Ochrona praw dziecka: w kontekście działalności UNICEF*, Toruń 2000.
- Korczak J., *Jak kochać dziecko. Prawo dziecka do szacunku*, Warszawa 2002,
- Lawson E., *Encyclopedia Of Human Rights*, Washington 1996.
- Lopatka A., *Dziecko: jego prawa człowieka*, Warszawa 2000.
- Mahood L., *Feminism and voluntary action: Eglantyne Jebb and Save the Children, 1876–1928*, Basingstoke 2009.
- Mulley C., *The woman who saved the children: a biography of Eglantyne Jebb founder of Save the Children*, Oxford 2009.

Author: Aleksadner Cywiński

Title: Eglantine Jebb and her contribution to the development of children's rights

Key words: children's rights

Discipline: History of human rights

Language: Polish

Document type: Article

Abstract

The article refers to Eglantine Jebb (1876–1928), little known in Poland, prominent English social activist, founder of Save the Children, the author of the Declaration of the Rights of the Child. The content of this article is an attempt to show the impact of E. Jebb on the development and promotion of children's rights.